

DET KONGELIGE
UTDANNINGS- OG FORSKNINGSDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 84

(2003–2004)

Om lov om endringer i lov 20. juni 2003 nr. 56 om fagskoleutdanning

*Tilråding fra Utdannings- og forskningsdepartementet av 11. juni 2004,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Bondevik II)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

Utdannings- og forskningsdepartementet foreslår i proposisjonen en bestemmelse om læringsmiljøet i lov om fagskoleutdanning.

Lov om fagskoleutdanning av 20. juni 2003 nr. 56 omfatter korte og yrkesrettede utdanningstilbud på nivå over videregående opplæring. Loven regulerer både private og offentlige utdanningstilbud. For å bli godkjent etter loven, må utdanningstilbydere søke om godkjenning av Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT).

Forslaget inneholder bestemmelser om krav til arbeidsmiljøet, bestemmelse om ansvarsforhold og studentorgan og bestemmelser om tilsynsordning, herunder tilsynsorgan og sanksjoner. Det foreslås at kravet til læringsmiljøet skal omfatte krav til både det fysiske arbeidsmiljøet og det psykiske arbeidsmiljøet. Forslaget legger opp til at Arbeidstilsynet får tilsynsansvaret. Styret, som er det øverste ansvarlige styringsorgan ved utdanningsinstitusjonen, jf. lov om fagskoleutdanning § 3, pålegges det overordnede ansvaret for læringsmiljøet.

2 Bakgrunnen for lovforslaget

I forbindelse med Stortingets behandling av Ot.prp. nr 32 (2002–2003) Om lov om fagskoleutdan-

ning, ble følgende vedtak fattet, jf. Innst. O. nr. 78 (2002–2003):

Vedtak nr 443 (2002–2003)

«Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om arbeidsmiljøbestemmelser med tilsynsfunksjon for studenter ved fagskolene»

Departementet har vurdert alternative løsninger for læringsmiljøbestemmelse i Lov om fagskoleutdanning, og fremlegger i proposisjonen forslag til bestemmelser.

2.1 Høring

Det ble sendt ut høringsbrev 10. mars 2004 til følgende høringsinstanser:

Akademikerne
Arbeidstilsynet
Departementene
Det norske maskinistforbund
Elevorganisasjonen
FAIT – Forum for autoriserte IT-skoler
Forum for tekniske fagskoler
Funksjonshemmedes fellesorganisasjon
Fylkeskommunene
Fylkesmennene v/utdanningsavdelingen
Handels- og servicenæringens hovedorganisasjon
Kommunenes sentralforbund

Kristne Friskoler Forbund
 Landsorganisasjonen i Norge
 Maritimt Utdanningsforum
 NAVO
 Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NO-KUT)
 Norges helse- og sosialforbund
 Norsk forbund for fjernundervisning
 Norges Rederiforbund
 Norsk Sjøoffisersforbund
 Norske privatskolers landsforbund
 Næringslivets hovedorganisasjon
 Rådet for fagopplæring i arbeidslivet
 Sametinget
 Sjøfartsdirektoratet
 Studentorganisasjonene
 Universitets- og høyskolerådet
 Utdanningsgruppens hovedorganisasjon
 Yrkesorganisasjonenes sentralforbund

Av høringsinstansene har 34 avgitt høringsuttalelse.

2.2 Regulering av læringsmiljøet på andre utdanningsområder

Det er i dag læringsmiljøbestemmelser i lov om universiteter og høyskoler § 44 og i opplæringslova kap. 9a. Læringsmiljøbestemmelsene i lov om universiteter og høyskoler foreslås videreført i ny lov om universitet og høyskoler § 4–3, jf. Ot.prp nr 79 (2003–2004).

Lovforslaget legger opp til en bestemmelse som i all hovedsak er tilsvarende læringsmiljøbestemmelsen i universitets- og høyskoleloven. Studenter som tar fagskoleutdanning, har samme status som studenter ved universiteter og høyskoler i den forstand at disse utdanningene ikke er rettighetsfestet. En tilsvarende læringsmiljøbestemmelse og tilsynsordning som for universiteter og høyskoler, vil etter departementets syn fremme likhet og konsekvens i lovverket, særlig med henblikk på at en tilsvarende bestemmelse er på fremmet som forslag til læringsmiljøbestemmelse i lov 12. juni 2002 nr. 72 om folkehøyskoler i Ot.prp nr. 85 (2004–2005).

3 Høring, vurderinger og forslag

3.1 Forslag i høringsbrevet

I høringsutkastet foreslo departementet følgende lovtekst:

«§ 4a. *Læringsmiljø*

1. *Styret har det overordnede ansvar for studentenes læringsmiljø, herunder det fysiske og psy-*

kiske arbeidsmiljøet. Styret skal, i samarbeid med studentorgan dersom et slikt er opprettet i samsvar med § 4, legge forholdene til rette for et godt studiemiljø og arbeide for å bedre studentvelferden på lærestedet.

2. *Styret har ansvar for at læringsmiljøet på institusjonen er fullt forsvarlig ut fra en samlet vurdering av hensynet til studentenes helse, sikkerhet og velferd. I utformingen av det fysiske arbeidsmiljøet skal det, så langt det er mulig og rimelig, sørges for:*
 - a. *at lokaler, adkomstveier, trapper m.v. er dimensjonert og innredet for den virksomhet som drives.*
 - b. *at lokalene har gode lys- og lydforhold og forsvarlig inneklime og luftkvalitet.*
 - c. *at lokalene blir vedlikeholdt og er rene og ryddige.*
 - d. *at lokalene er innredet slik at uheldige fysiske belastninger for studentene unngås.*
 - e. *at virksomheten er planlagt slik at skader og ulykker forebygges.*
 - f. *at tekniske innretninger og utstyr er forsynt med verneinnretninger og blir vedlikeholdt slik at studentene er vernet mot skader på liv og helse.*
 - g. *at lokaler, adkomstveier, sanitæranlegg og tekniske innretninger er utformet på en slik måte at funksjonshemmede kan studere ved institusjonen.*
 - h. *at læringsmiljøet er innrettet for studenter av begge kjønn.*
 - i. *at læringsmiljøet er utformet etter prinsippet om universell utforming.*

Departementet kan fastsette forskrift.

3. *Tilbyder av fagskoleutdanning skal, så langt det er mulig og rimelig, legge studiesituasjonen til rette for studenter med særskilte behov. Tilretteleggingen må ikke føre til en reduksjon av de faglige krav som stilles ved det enkelte studium.*
4. *Arbeidstilsynet fører tilsyn med at kravene i nr. 2 overholdes. Arbeidsmiljølovens kapittel XIII om tilsyn og tvangsmidler m.v. gjelder tilsvarende så langt det passer. Departementet kan fastsette forskrift.*

3.1.1 Krav til læringsmiljøet

Forslaget stiller krav både til fysisk og psykisk arbeidsmiljø. Departementet har lagt til grunn en forståelse av begrepet psykisk arbeidsmiljø som er noe annerledes enn tilsvarende begrep i arbeidsmiljøloven § 12, tatt i betraktning at studentene har en annen tilknytning til institusjonene enn arbeids-

takere har til arbeidsplassen i arbeidsmiljølovens forstand. I høringsbrevet la departementet til grunn at kjerneområdet for det psykiske arbeidsmiljøet, og som Arbeidstilsynet hensiktsmessig vil kunne ta ansvar for tilsyn med, vil være forhold knyttet til mobbe- og trakasseringssaker relatert til studiesituasjonen. Studierelaterte forhold (for eksempel forhold vedrørende organisering av eksamen, undervisningstilbudet og pedagogisk opplegg, samt progresjon i studiet) utgjør en viktig del av studentenes læringsmiljø også for det psykiske elementet, men det vil etter departementets syn ikke være hensiktsmessig at Arbeidstilsynet fører tilsyn med dette.

3.1.2 Tilsyn med læringsmiljøet

Det foreslås at Arbeidstilsynet får tilsynsansvaret. Dette synes naturlig siden Arbeidstilsynet allerede fører tilsyn med mesteparten av studentenes fysiske læringsmiljø i relasjon til tilsynet med de ansattes arbeidsmiljø. Videre har Arbeidstilsynet innarbeidede rutiner for tilsyn med utdanningsinstitusjoner i og med at de allerede fører tilsyn ved universiteter og høyskoler.

I det foreliggende endringsforslaget foreslås det at Arbeidstilsynet skal føre tilsyn med både de fysiske og de psykiske krav til læringsmiljøet, jf. formuleringen »kravene i nr. 2 overholdes». Forslaget legger videre opp til at Arbeidstilsynet får samme sanksjonsmyndighet som arbeidsmiljøloven fastsetter. Tilsvarende sanksjonsbestemmelse finnes i universitets- og høyskoleloven §44, og er videreført i § 4–3 i forslaget til ny universitets- og høyskolelov, jf. Ot.prp. nr. 79 (2003–2004). De sanksjoner som står til rådighet, er pålegg, tvangsmulkt og mulighet til å stenge institusjonen (eller deler av den) for kortere perioder, jf. arbeidsmiljøloven §§ 77 og 78.

3.2 Høringsinstansenes merknader

Alle høringsinstansene som har uttalt seg, er positive til at bestemmelser om læringsmiljøet i fagskoler lovfestes. De fleste høringsinstansene støtter også departementets forslag til lovtekst.

3.2.1 Krav til læringsmiljøet

Noen høringsuttalelser viser til andre lovbestemmelser som regulerer læringsmiljøet. *Barne- og familiedepartementet (BFD)* påpeker at fravær av mobbing og trakassering er en viktig forutsetning for et godt og stimulerende arbeidsmiljø, og viser til at bestemmelser i likestillingsloven gir utdan-

ningsinstitusjonene et ansvar for å forebygge og søke å hindre seksuell trakassering. *Helsedepartementet (HD)* og *Statens helsetilsyn* påpeker at læringsmiljøet fra før delvis er regulert gjennom regelverket om miljørettet helsevern, som er fastsatt med hjemmel i kommunehelsetjenesteloven. Virksomheter, herunder utdanningsinstitusjoner, har etter disse reglene plikt til å drive på en helsemessig tilfredsstillende måte, og det stilles konkrete krav til en rekke miljøforhold.

Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NO-KUT) etterlyser en drøfting av om det bør stilles samme generelle krav til fagskoler som til veletablerte institusjoner som universitet og høyskoler. Andre høringsinstanser mener at studentene har for svake muligheter til å ivareta sine interesser, og foreslår at det lovfestes ordninger som styrker studentenes medvirkning i beslutningsprosessen. *Fylkesmannen i Rogaland* foreslår å lovfeste krav om at skolene har et studentorgan, jf. § 4a 1. ledd, mens *Telemark fylkeskommune* mener det bør vurderes om studentene bør ha lovfestet rett til representasjon i arbeidsmiljøutvalgene ved skolene.

Det norske maskinistforbund og *Norsk Sjøoffisersforbund* viser til de spesielle krav til utstyr som kreves for en del av de utdanningstilbud som vil kunne godkjennes etter fagskoleloven. Det påpekes at ansvarsforholdene når det gjelder det offentliges kontroll av slikt utstyr, må være klart definerte.

Statens helsetilsyn mener at vurderingen av hva som er forsvarlig inneklima, gode lyd- og lysforhold og lignende bestemmelser bør harmoniseres med de kravene som gjelder for skole og barnehager. Helsetilsynet viser til Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler, og anbefaler at det henvises til disse bestemmelsene.

Arbeidsgiverforeningen NAVO viser til at det for enkelte utdanninger er fastsatt spesielle helseforskrifter ved opptak, som stiller krav til full førighet. I disse tilfellene er det etter NAVOs mening viktig at det foretas en vurdering av hvilke krav det er rimelig å stille til institusjonene når det gjelder å legge det fysiske miljøet til rette for funksjonshemmede studenter.

3.2.2 Tilsyn med læringsmiljøet

Fylkesmannen i Rogaland er opptatt av Arbeidstilsynets mulighet for å kontrollere om bestemmelsene overholdes. Det påpekes at Arbeidstilsynet kun har mulighet for å nå et begrenset antall virksomheter årlig, og at tilsynet i sin natur vil være systemtilsyn, som ikke kan tas som garanti for at alt er i orden når det gjelder studentenes opplevde fysiske og psykiske læringsmiljø.

Arbeidstilsynet skriver i sin høringsuttalelse at de foreslåtte reglene anses rimelig tilfredsstillende i forhold til muligheten for hensiktsmessig og effektiv utføring av tilsynsoppgaven. Tilsynet peker på at begrepet psykisk arbeidsmiljø vil måtte omfatte vesentlig mer enn rene mobbe- og personkonfliktsaker. *Arbeidstilsynet* framhever at regler som sikrer tilsyn også med psykisk arbeidsmiljø ved lærestedene, vil likestille studenter, som ofte er en mindre innflytelsesrik gruppe, med arbeidstakere.

Arbeidstilsynet påpeker videre at velferdsmessige forhold er et vanskeligere begrep å avgrense og håndheve i læringsmiljøer enn på tradisjonelle arbeidsplasser. Begrepet studentvelverd omfatter forhold som tiltak for sosiale sammenkomster på fritiden med videre, som faller utenfor velferdsbegrepet i arbeidsmiljøloven. *Arbeidstilsynet* anbefaler at bestemmelsene vedrørende velferdsbegrepet fjernes eller omarbeides, slik at disse forholdene faller utenfor *Arbeidstilsynets* tilsynsansvar.

Helsedepartementet og *Statens helsetilsyn* viser til at kommunenes helsetjeneste har tilsynsansvaret etter regelverk fastsatt med hjemmel i kommunehelsetjenesteloven. Helsetjenesten har hjemmel for å gi ulike pålegg dersom det foreligger forhold som er i strid med regelverket. På områder der det finnes en spesiell tilsynsmyndighet, for eksempel *Arbeidstilsynet*, er det primært denne myndigheten som skal fatte vedtak. Kommunehelsetjenesteloven § 1–4 fastsetter at kommunehelsetjenesten skal varsle *Arbeidstilsynet* dersom den blir kjent med forhold som er i strid med *Arbeidsmiljøloven*. Kommunen har imidlertid fortsatt kompetanse til å gi pålegg etter kommunehelsetjenesteloven, for eksempel dersom den spesielle tilsynsmyndigheten ikke følger opp, eller det foreligger forhold som ikke fanges opp av det spesielle regelverket. *Helsedepartementet* påpeker at dette forhold vil måtte gjelde også i forholdet mellom kommunehelsetjenesteloven og fagskoleloven § 4a.

Akershus fylkeskommune og *Hordaland fylkeskommune* viser til at mange fagskoletilbud organiseres som en del av de videregående skolars opplæringstilbud, og peker på at det kan være uheldig å benytte ulike læringsmiljøbestemmelser ved samme skoleenhet. Det anføres at læringsmiljøbestemmelsene i opplæringsloven bør kunne gjøres gjeldende også for fagskoler. *Hordaland fylkeskommune* viser videre til at det er Fylkesmannen som er tillagt ansvaret for å følge opp arbeidsmiljøet i videregående skoler. Det kan derfor oppstå problemer når *Arbeidstilsynet* skal føre tilsyn med arbeidsmiljøet ved fagskoletilbudet, mens en annen instans skal føre tilsyn med arbeidsmiljøet ved den samme skolens tilbud innenfor videregående opplæring.

4 Departementets vurdering

4.1 Krav til læringsmiljøet

Departementet legger vekt på at studenter som tar fagskoleutdanning, har samme status som studenter ved universiteter og høyskoler i den forstand at disse utdanningene ikke er rettighetsfestet. Hensynet til likhet og konsekvens i lovverket taler for at fagskoleloven får tilsvarende tilsynsbestemmelser som universitets- og høyskoleloven.

Studentene er gitt medvirkning blant annet ved den lovfestede representasjonen i styret, jf. fagskoleloven § 3 femte ledd. Studentenes rettigheter er videre regulert i fagskoleloven § 4, hvor det blant annet framgår at tilbyder skal legge til rette for opprettelsen av studentorgan. Forslaget til ny § 4a nr. 1 fastsetter at dersom det er opprettet studentorgan, skal styret samarbeide med dette om studiemiljø og studentvelferd. Departementet legger til grunn at studentene selv må avgjøre om de ønsker å opprette studentorgan. Vi finner det derfor ikke ønskelig å gi utdanningstilbyderne plikt til å sørge for at studentorgan opprettes.

Forslaget til lovbestemmelser angir konkrete kriterier for vurderingen av det fysiske arbeidsmiljøet. For noen av kriteriene kan det oppstå tolkingsspørsmål med hensyn til hva som er akseptabel standard i henhold lovens krav. Ved vurderingen av hva som er forsvarlig standard, kan det være relevant å sammenligne med retningslinjer som er fastsatt for læringsmiljøet i grunnskoler og videregående skoler, jamfør forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v. og tilhørende veileder. I praktiseringen må det likevel tas hensyn til at dette regelverket er fastsatt med utgangspunkt i bestemmelser som ikke er fullt ut samsvarende med de foreslåtte bestemmelser i fagskoleloven. Krav til utforming av fysisk arbeidsmiljø kan i noen grad også sees i sammenheng med helsekrav for opptak til utdanningen dersom disse helsekravene er grunnlagt med krav for ansettelse i de yrker skolen utdanner kandidater til.

Lov om fagskoleutdanning skal dekke et vidt spekter av utdanningstilbud innenfor ulike fagretninger. Departementet ser det ikke hensiktsmessig å lovfeste spesielle bestemmelser for de ulike fagretningene. Loven skal gi generelle bestemmelser om læringsmiljøet. Styret har ansvar for å vurdere hvilke konkrete tiltak som er nødvendige for at den enkelte skole kan oppfylle kravene til læringsmiljø. I denne sammenhengen er det naturlig at styret ser hen til de bestemmelser som gjelder for de aktuelle bransjer som skolens utdanning er innrettet mot.

Utdannings- og forskningsdepartementet er enig i

at fravær av mobbing og trakassering er en viktig del av det psykiske arbeidsmiljøet. Ligestillingslovens forbud mot seksuell trakassering gjelder også for utdanningsinstitusjonene. Den foreslåtte generelle bestemmelsen i fagskoleloven gir studentene vern også mot andre former for trakassering.

4.2 Tilsyn med læringsmiljøet

Departementet viser til at Arbeidstilsynet allerede har tilsyn med store deler av arealene på fagskolene, og at Arbeidstilsynet derfor bør ha gode muligheter for på en effektiv måte å utvide tilsynet til også å omfatte de resterende arealer ved skolene. Gjennomføring av læringsmiljøkravene kan imidlertid ikke baseres på kontroll alene. Det er de enkelte virksomhetene som har ansvaret for å etterleve kravene og å nå målene for læringsmiljø. Arbeidstilsynet skal medvirke til at virksomhetene tar sitt ansvar på alvor og arbeider systematisk og målrettet med læringsmiljøet. Hovedvirkemiddelet for Arbeidstilsynet er tilsyn med virksomhetens systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid (internkontroll). Tilsynet risikobaseres, og rettes således først og fremst mot bransjer med stor risiko for helseskade eller stor potensiell gevinst for mange arbeidstakere.

Begrepet velferd inngår i to sammenhenger i forslaget til lovendring. I § 4a 1. ledd heter det at styret skal arbeide for å bedre studentvelferden på lærestedet. Arbeidstilsynet skal ikke føre tilsyn med styrets håndtering av denne bestemmelsen, jamfør § 4a 4. ledd der Arbeidstilsynets tilsynsoppgaver begrenses til kravene i § 4a 2. ledd. Velferd er i tillegg nevnt som et av kriteriene for å vurdere det fysiske og psykiske arbeidsmiljøet, som Arbeidstilsynet skal føre tilsyn med, jf. § 4a 2. ledd. Det er imidlertid ikke studentvelferd i seg selv som omfattes av tilsynet, men velferdsmessige forhold skal være et kriterium i vurderingen av det fysiske og psykiske arbeidsmiljøet ved lærestedet. Arbeidstilsynets tilsyn vil ikke omfatte velferdsmessige forhold knyttet til studentenes boligsituasjon eller fritidstilbud utenfor skolen.

Når det gjelder psykisk arbeidsmiljø, legger departementet til grunn at kjerneområdet for Arbeidstilsynets tilsyn vil være lærestedenes ivaretagelse av psykiske krav til arbeidsmiljøet som del av det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet, spesielt med henblikk på mobbing og trakassering relatert til studiesituasjonen. Arbeidstilsynet vil ikke ha kapasitet eller kompetanse til å gå inn som konfliktløser i enkeltsaker, eller anwise konkrete løsninger ved personkonflikter eller i andre typer arbeidsmiljø saker. Arbeidstilsynet kan imidlertid

undersøke forholdene rundt en konflikt. Slike undersøkelser kan munne ut i pålegg til lærestedet om å ta konkret ansvar for å løse saken. I andre tilfeller kan utfallet bli pålegg om tiltak for generell forbedring av det systematiske helse-, miljø og sikkerhetsarbeidet.

På noen områder fører også andre etater tilsyn med hjemmel i særlover. Arbeidsdelingen mellom Arbeidstilsynet og andre tilsynsmyndigheter må løses på samme måten som ved tilsvarende forhold i arbeidslivet. Ved skoler som er kombinerte fagskoler og videregående skoler, vil både Arbeidstilsynet og Fylkesmannen ha tilsynsansvar. Bestemmelsene om læringsmiljø er også noe ulike for de to skoleslagene. Det er i slike tilfeller viktig at tilsynsinstansene samordner seg og i fellesskap finner fram til rimelige tilsynsløsninger.

5 Økonomiske og administrative konsekvenser

Den foreslåtte lovendringen gir utdanningstilbyderne et større ansvar for studentenes læringsmiljø enn det som følger av gjeldende lov. I den grad skolene ikke fyller kravene til læringsmiljø, kan lovendringen medføre kostnader for skolene. Ordlyden »så langt det er mulig og rimelig» i lovteksten gjør at utdanningstilbyderne kan følge bestemmelsene innenfor de begrensninger som eksisterende bygningsmasse setter. Med denne begrensningen, vil lovendringen etter departementets syn ikke medføre urimelige økonomiske konsekvenser for utdanningstilbyderne.

Beregningen av de økonomiske og administrative konsekvensene for Arbeidstilsynet må vurderes i lys av at Arbeidstilsynet fører tilsyn med store deler av skolenes arealer knyttet til tilsynet med de ansattes arbeidsmiljø. Utvidelsene av tilsynsansvaret til også å omfatte studentenes læringsmiljø, vurderes ut fra risikobetraktninger til ikke å ville gi økt tilsynsbelastning for Arbeidstilsynet. Det legges således opp til at oppgavene kan dekkes innenfor Arbeidstilsynets ordinære ramme.

6 Merknader til de enkelte bestemmelser

Til § 4 a 1. ledd

Forslaget legger ikke opp til krav om lovpålagt utvalg eller studentorgan for behandling av læringsmiljø spørsmål. Etter gjeldende regler skal studen-

tene ha representanter med møte-, tale- og forslagsrett i alle tilfeller der styret behandler saker av betydning for gjennomføringen av fagskoleutdanningen, se Lov om fagskoleutdanning § 3. Utformingen av læringsmiljøet vil typisk være slike saker. Studentene kan også benytte seg av retten til å opprette et studentorgan, der læringsmiljøspørsmål kan behandles, se § 4.

Til nr. § 4 a 2. ledd

Bestemmelsen innebærer at institusjonene skal innrette sitt læringsmiljøarbeid slik at studentene er best mulig sikret mot skader på liv og helse. Arbeidet med å sikre et godt fysisk og psykisk arbeidsmiljø må drives systematisk, og gis nødvendig oppmerksomhet, prioritet og budsjettildelinger. Studentene har rett til å medvirke i dette arbeidet, jf. 1. ledd.

Begrepet «læringsmiljø» omfatter alle faktorer som kan påvirke studentene i en studiesituasjon. Institusjonene har imidlertid kun ansvar for de elementer av læringsmiljøet som med rimelighet kan anses å være innenfor utdanningsinstitusjonens kontrollsfære. Innholdet i kravet om «fullt forsvarlig» læringsmiljø må fastsettes i lys av teknisk og sosial utvikling i samfunnet, og arten av det aktuelle studium og studieopplegg.

Bestemmelsen konkretiserer hvilke krav som skal stilles til det fysiske arbeidsmiljø. Kravene i 2. ledd bokstav a-i er fastsatt som funksjonsbestemmelser. Dette innebærer at institusjonene kan finne hensiktsmessige og kostnadseffektive løsninger som tilfredsstillende lovens krav. Det kan gjøres lokale vurderinger av hva som vil være tilfredsstillende standarder ved det enkelte studiested og for det enkelte studium, jf. det som er sagt ovenfor om innholdet i kravet om «fullt forsvarlig» læringsmiljø.

Bestemmelsen om universell utforming i 2. ledd bokstav i innebærer et krav om en utforming og sammensetning av omgivelsene (det fysiske læringsmiljø) på en slik måte at de kan brukes av alle mennesker i så stor utstrekning som mulig, uten behov for tilpassing og særskilt utforming. Begrepet universell utforming finnes også i universitets- og høyskoleloven § 44, og skal i utgangspunktet forstås på samme måte. Det vises til Ot.prp. nr. 40 (2001–2002).

Studentene kan etter bestemmelsen ikke kreve de samme individuelle tilpasninger som en arbeidstaker har krav på etter arbeidsmiljøloven. En student har for eksempel ikke i medhold av denne bestemmelsen krav på egen lesesalsplass. Dette har bakgrunn i den grunnleggende forskjellen i relasjonen mellom student og utdanningsinstitusjon på

den ene siden, og arbeidstaker og arbeidsgiver på den andre siden.

I forskrift av 17. juni 1977 nr. 9383 bokstav C pkt. V, fastsatt i medhold av arbeidsmiljøloven § 3 nr. 2 a, står det at «arbeid som utføres som praktisk opplæring av elever og studenter i institusjoner som har undervisning eller forskning som formål, skal når arbeidet foregår under forhold som kan innebærer fare for liv og helse, være underlagt tilsyn etter lovens Kap. I, Kap. II, Kap. III, Kap. IV og Kap. VI.» Fordi studenter som gjennomfører praktisk opplæring allerede er omfattet av deler av arbeidsmiljøloven, er det ikke foreslått egne bestemmelser om giftige og helsefarlige stoffer og lignende i fagskoleloven.

Institusjonene er forpliktet til å overholde en rekke andre bestemmelser om arbeidsmiljø, herunder plan- og bygningsloven § 74, likestillingsloven § 8a og forskrift 25. april 2003 nr. 486 om miljørettet helsevern. Styrets ansvar for at institusjonen drives i overensstemmelse med de lover og forskrifter som gjelder, fremgår av § 4a 1. ledd. Studentene kan gjennom sin representasjon i styret medvirke til at dette ansvaret blir fulgt.

Til § 4 a 3. ledd

Denne bestemmelsen skal bidra til å sikre funksjonshemmede og andre studenter med særskilte behov, mulighet til å ta fagskoleutdanning på lik linje med andre studenter. Faglig nivå og krav til studenten skal ikke reduseres. Det er også viktig at hensynet til likebehandling i forhold til andre studenter ivaretas. I vurderingen av hvor mye tilrettelegging som er «mulig og rimelig» kan det også tas hensyn til hvilke helsekrav som gjelder for ansettelse i de yrker skolen utdanner kandidater til.

Til § 4 a 4. ledd

Arbeidstilsynet skal føre tilsyn med både de fysiske og de psykiske krav til læringsmiljøet, jf. § 4a 2. ledd. De psykiske krav til læringsmiljøet må forstås på en noe annerledes måte enn tilsvarende begrep i arbeidsmiljøloven § 12, av den grunn at studentene har en annen tilknytning til institusjonene enn arbeidstakere har til arbeidsplassen i arbeidsmiljølovens forstand. Kjerneområdet for de psykiske krav vil være forhold knyttet til typiske mobbe- og trakasseringssaker relatert til studiesituasjonen.

Om lov om endringer i lov 20. juni 2003 nr. 56 om fagskoleutdanning

Utdannings- og forskningsdepartementet

tilrår:

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om lov om endringer i lov 20. juni 2003 nr. 56 om fagskoleutdanning.

Vi HARALD, Norges Konge,

stadfester:

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i lov 20. juni 2003 nr. 56 om fagskoleutdanning i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i lov 20. juni 2003 nr. 56 om fagskoleutdanning

I

I lov 20. juni 2003 nr. 56 om fagskoleutdanning gjøres følgende endringer:

Ny § 4 a skal lyde:

§ 4 a. Læringsmiljø

Styret har det overordnede ansvar for studentenes læringsmiljø. Styret skal, i samarbeid med studentorganen dersom et slikt er opprettet i samsvar med § 4, legge forholdene til rette for et godt studiemiljø og arbeide for å bedre studentvelferden på lærestedet.

Styret har ansvar for at læringsmiljøet på institusjonen, herunder det fysiske og psykiske arbeidsmiljø, er fullt forsvarlig ut fra en samlet vurdering av hensynet til studentenes helse, sikkerhet og velferd. I utformingen av det fysiske arbeidsmiljøet skal det, så langt det er mulig og rimelig, sørges for

- a. at lokaler, adkomstveier, trapper m.v. er dimensjonert og innredet for den virksomhet som drives;
- b. at lokalene har gode lys- og lydforhold og forsvarlig inneklime og luftkvalitet;
- c. at lokalene blir vedlikeholdt og er rene og ryddige;
- d. at lokalene er innredet slik at uheldige fysiske belastninger for studentene unngås;
- e. at virksomheten er planlagt slik at skader og ulykker forebygges;

- f. at tekniske innretninger og utstyr er forsynt med verneinnretninger og blir vedlikeholdt slik at studentene er vernet mot skader på liv og helse;
- g. at lokaler, adkomstveier, sanitæranlegg og tekniske innretninger er utformet på en slik måte at funksjonshemmede kan studere ved institusjonen;
- h. at læringsmiljøet er innrettet for studenter av begge kjønn;
- i. at læringsmiljøet er utformet etter prinsippet om universell utforming.

Departementet kan gi nærmere forskrift om krav til læringsmiljøet.

Tilbyder av fagskoleutdanning skal, så langt det er mulig og rimelig, legge studiesituasjonen til rette for studenter med særskilte behov. Tilretteleggingen må ikke føre til en reduksjon av de faglige krav som stilles ved det enkelte studium.

Arbeidstilsynet fører tilsyn med at kravene i annet ledd overholdes. Arbeidsmiljøloven kapittel XIII om tilsyn og tvangsmidler m.v. gjelder tilsvarende så langt det passer. Departementet kan gi nærmere forskrift om tilsyn med læringsmiljøet.

II

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.